

Winterplantenjacht, een overweging

Henk Lubberding

Dankzij de zeer warme winter vonden we op onze winterplantenjacht op 2 januari 41 bloeiende planten, 12 meer dan vorig jaar. Een mooi resultaat, of misschien juist niet. Het is maar hoe je er tegenaan kijkt. Is het resultaat van onze leefwijze en de daarmee gepaard gaande opwarming echt een ramp? Als je onze wereldleiders mag geloven wel. Als ik er – egoïstisch – als mens naar kijk is dat ook waar, maar als bioloog denk ik daar veel ruimer over. Er zijn zoveel soorten die door hun activiteiten hun (directe) omgeving vernielen of tenminste ernstig veranderen (mieren, aalscholvers) en wij passen gewoon in dat rijtje. Ook aan de verhoogde temperaturen zal de mens zich wel weer snel aanpassen. Eigenlijk zou het voor de biologie een zegen zijn als de mens zou uitsterven.

De plantenwerkgroep op 2 jan. (Fred Reeder)

Tuinbericht 14 (maart 2016)

Henk Lubberding

Egelantier

Toen we onze tuin met Nederlandse planten in 1999 in Zoetermeer begonnen, moest daar in ieder geval een Egelantier (*Rosa rubiginosa*) in, als herinnering aan onze middelbare schooltijd: Rederijkerskamer de Eglantier. Hoewel de Egelantier er het ene jaar beter bij staat dan het andere, breidt hij zich nog steeds, zij het langzaam, uit. De Egelantier is een van nature in de Benelux voorkomende roos. De soort bloeit van juni tot augustus. De bloemen zijn rozerood met een wit

Egelantier (foto Anneke Wagner)

centrum. Bijzonder is dat deze plant aan de onderzijde van de blaadjes klieren heeft die, nadat erover gewreven is, naar appels ruiken.

In de middeleeuwse literatuur symboliseert de Egelantier als witte roos zowel de hemelse als de aardse liefde, met name de reine liefde van de vrouw, terwijl de rode roos symbool staat voor de mannelijke eros. Liefdesscènes in middeleeuwse teksten spelen zich vaak af in een bomentuin waarin de Egelantier bloeit. De toonaangevende zestiende-eeuwse Amsterdamse rederijkerskamer De Eglantier (waar Hooft en Bredero lid van waren, maar Vondel niet) voerde als motto In Liefde Bloeyende.

FLORON-dag 2015 in Nijmegen op 12 december 2015

Tilly Kester

Het is al weer enige jaren geleden dat 'FLORON' van Leiden naar Nijmegen verhuisde. De meeste PGO's (Particulier Gegevens verzamelende Organisaties) hebben daar (bij Natuurplaza) inmiddels hun intrek genomen. Jaarlijks wordt daar, sinds een aantal jaren samen met de KNNV, een studie-/contactdag voor floristen (vrijwilligers en beroepsmatig) georganiseerd. De belangstelling voor deze dag neemt nog jaarlijks toe met als gevolg dat het programma tegenwoordig over twee collegezalen verspreid wordt. Nadeel is dat je steeds van zaal moet verwisselen en als je pech hebt moet je kiezen tussen twee even interessante lezingen.

In de pauzes is er gelegenheid om de vele stands te bezoeken. Een mooie kans voor allerlei

Veel toehoorders (Floron website)

organisaties om zich te presenteren of om nieuwe en tweedehands boeken en plantenzaden te verkopen. Maar het belangrijkste is wellicht toch dat je ervaringen kunt uitwisselen en elkaar weer even kunt spreken. Johan en ik bezoeken al jaren deze bijeenkomsten. Het was erg leuk dat Joke dit jaar voor het eerst is mee geweest.

Diverse lezingen stonden dit jaar in het teken van het themajaar 'Bodem voor Planten', en sluiten aan bij het VN-thema 'Jaar van de Bodem 2015'.

Op zo'n dag wordt terug geblikt op het afgelopen floristisch jaar. Zo bespreekt Leni Duistermaat jaarlijks de bijzondere vondsten van het jaar. Het gaat om wilde planten die dit jaar voor het eerst zijn opgedoken of na vele jaren afwezigheid weer zijn teruggevonden. Een leuke nieuwtje was de uit het zuiden afkomstige Schijnklimop-ereprijs (*Veronica cymbalaria*). De soort wijkt af van de 'gewone' Klimop-ereprijs door de witte bloemen en de behaarde kelkbladen en is o.a. gevonden in Hoek van Holland.

Ton Denters presenteerde de muurflora van Amsterdam, die al 75 jaar structureel wordt onderzocht. Ook vertelde hij hoe de bescherming van muurplanten in Amsterdam is geregeld en wordt uitgevoerd.

Persoonlijk vond ik 'de zaak Parnassia' een van de meest inspirerende lezingen. Onderwerp was de ongewenste zaadverspreiding over een lange afstand. In Drenthe is dat uitgezocht aan de hand van Parnassia. Een flink aantal mensen (vrijwilligers en studenten) zijn ingeschakeld bij het verzamelen, opkweken en onderzoeken van de planten. Bij grootschalig bodemherstel van gebieden komen de

Parnassia (archieffredreeder)

oorspronkelijke planten niet altijd zomaar terug. Parnassia (binnenlandse populatie) was in Drenthe uitgestorven, maar is ook weer teruggevonden. Uit DNA onderzoek bleek echter dat de teruggevonden Parnassia-planten van een genetisch afwijkende kustpopulatie afkomstig zijn.

De vraag is natuurlijk waar komen deze teruggevonden Parnassia-planten oorspronkelijk vandaan en wat zijn de genetische gevolgen voor de binnenlandse populaties? Een van de conclusies is dat men voorzichtig moet zijn met mogelijke verspreiding van zaden over lange afstanden. De mogelijkheid bestaat dat de inzet van bepaalde maaimachines hierbij een rol speelt.

Alle presentaties van deze Florondag kun je terugvinden op <http://www.floron.nl/floron-dag-2015>.

Een aanvulling van Joke de Ridder.

Ik vond de lezing over een onderzoek naar wortels leuk.

Er is, zowel onder laboratoriumomstandigheden als in het veld, minutieus naar de groei van plantenwortels gekeken. De vraag was hoe de wortels van naast en door elkaar staande planten elkaar beïnvloeden? Een paar conclusies:

1. planten maken zichzelf het leven op hun plekje onmogelijk met als gevolg dat de plant zich daarom na een of meer jaar verplaatst naar een paar centimeter verderop. Zo 'wandelen' planten door het veld.
2. als er een mix aan plantensoorten aanwezig is, vormen de soorten een breder wortelgestel. In een monocultuur wortelen de planten juist dieper. Om een stevige zode te krijgen is het zaaien van een bloemenmengsel dus effectiever dan als je alleen maar Engels raaigras zaait. En een steviger zode betekent een steviger dijk! En dat is dan weer een fijne conclusie!

Winterplantenjacht zaterdag 2 januari 2016

Henk Lubberding

Aanwezig: Anke de Bruijn, Fred Reeder, Henk Bessembinder, Johan Vos, Joke de Ridder, Marja Kreike, Tilly Kester en Henk Lubberding

Lunchen vooraf (Fred Reeder)

Op zaterdag 2 januari deed de PWG voor het tweede achtereenvolgende jaar mee aan de winterplantenjacht. Dit is een landelijke activiteit van FLORON met het doel om in de winter bloeiende planten in kaart te brengen. Het woord winter was dit keer enigszins misplaatst met een temperatuur van boven de 10 graden Celsius! Na met z'n zessen samen geluncht te hebben in de Bakkerswinkel in de Dorpsstraat sloten Johan en Henk B om 13.30 aan voor het echte werk. We hebben ruwweg de volgende route gelopen: Dorpsstraat, Wilhelminapark,

Pilatusdam, Dorpsstraat, Molenstraat, Oranjelaan, Delftsewallenpad, Wilhelminapark, Dorpsstraat.

Sneeuwkllokjes (Fred Reeder)

Door de hoge temperaturen in december waren de verwachtingen hoog gespannen. Het resultaat was er dan ook naar: 41 bloeiende soorten tegenover 29 vorig jaar. Naast de common suspects als Sneeuwkllokje (*Galanthus nivalis*), Straatgras (*Poa annua*) en Madeliefje (*Bellis perennis*) zagen we stinkende gouwe (*Chelidonium majus*), Middelste teunisbloem (*Oenothera biennis*) en Vroegeling (*Erophila verna*). De meest bijzondere soort was de tapijtbloem (*Sutera cordata*), een ontsnapte tuinplant, die we een jaar eerder voor het eerst in Zoetermeer hebben

waargenomen. Ook landelijk werden veel meer bloeiende planten gespot dan vorig jaar. De top drie was echter hetzelfde: Madeliefje, Paardenbloem en Straatgras. Als we volgend jaar meer bloeiende planten willen zien, moeten we naar de buurt van Breda, waar drie tellers meer dan 70 bloeiende soorten hebben gemeld. Zie voor verdere details <http://www.floron.nl/plantenjacht>. Erg leuk zo'n rijk bloeiende winterflora in Zoetermeer, maar toch was er de verzuchting om er volgend jaar minder te hoeven tellen, want dan hebben we tenminste weer een echte winter.

Tapijtbloem (Fred Reeder, Johan Vos)

NB: Vermeldenswaard is nog de door Joke in een zakje meegebrachte bloeiende veldkers waarvan op basis van het ontbreken van een rozet en de opvallend drielobbig (deel)blaadjes we sterk het vermoeden hebben dat het hier gaat om Aziatische veldkers. Dat zou dan de tweede officieel gedocumenteerde vondst uit Zoetermeer zijn.

Omdat deze onlangs ontdekte soort niet in de flora staat hieronder de sleutel uit *Gorteria* 37 (2014–2015) om de drie op elkaar lijkende éénjarige veldkerssoorten op naam te brengen:

1 Bladrozet meestal aanwezig. Bovenzijde blad met enkelvoudige haren. Langste vruchtstelen 5,0–16,0 mm lang → 2

– Bladrozet afwezig. Bovenzijde blad kaal. Langste vruchtstelen 2,0–6,0 mm lang: **Cardamine hamiltonii** G.Don | Aziatische veldkers

2 Stengel onderaan meestal kaal. Bloemsteel 1,7–3,0 mm lang; meeldraden 4(–5). Vruchtstelen gewoonlijk rechtop staand, hauwen daardoor ver boven de bloemen uitstekend: **Cardamine hirsuta** L. | Kleine veldkers

– Stengel onderaan meestal kort afstaand behaard. Bloemsteel 2,6–7,0 mm lang; meeldraden (5–)6. Vruchtstelen gewoonlijk afstaand, hauwen daardoor nauwelijks boven de bloemen uitstekend: **Cardamine flexuosa** With. | Bosveldkers

Pastoorsbos

Tilly Kester

Vanuit mijn kamer in de stadhuisstoren kijk ik uit op het groen rondom het oude dorp. Achter de Nicolaaskerk ligt een oude begraafplaats en daarachter het zogenaamde 'Pastoorsbosje' met een in deze tijd van het jaar door sneeuwklonkjes witgekleurde bodem. Een prachtig voorjaarsbeeld!

Pastoorsbosje (Tilly Kester)

Dit Pastoorsbosje en het eraan grenzende vierkante groene eiland is begroeid met inheemse struiken en een aantal voor Zoetermeerse begrippen oude bomen.

In het KNNV-kwartaalbericht nr. 61 van juli 2008, blz. 13 wordt het verleden van dit hoekje oud Zoetermeer ontrafeld.

Deze groensnippers zijn middeleeuwse restanten van de groene omzoming van het oude dorp. Het bijzondere is dat

deze stukjes restveen altijd groen geweest en door de jaren heen ook gebleven zijn. Alleen al daardoor zijn ze van grote (natuur)historische waarde. Dat ook de natuur deze moeilijk toegankelijke stukjes aftakelend groen weet te waarderen is al lange tijd bekend. Onderzoek van bSR (bureau Stadsnatuur) heeft indertijd aannemelijk gemaakt dat vleermuizen, waaronder de in de Nicolaaskerk huizende Grootoren via deze onverlichte groensnippers dekking vinden bij het foerageren boven de grote Dobbe.

Al een tijdje is de gemeente voornemens om deze groene snippers toegankelijker te maken voor wandelaars. Er is een nieuwe brug in aantocht die de oversteek van het stadshart naar het dorp moet veraangenamen. Omdat een flink aantal van de oude bomen inmiddels in de aftakelingsfase is beland, zullen deze vanwege de veiligheid omgelegd moeten worden.

Toen ik onlangs hoorde dat ze daar bezig waren met het kappen van bomen begreep ik dat de aannemer met de aangekondigde werkzaamheden was gestart. In de middagpauze ben ik diverse malen naar de voortgang wezen kijken. Er is een pad aangelegd in de vorm van een T. Je kunt nu vanaf het Nicolaasplein achter het kerkhof langs naar het parkeerterrein op het Vuurtorenplein lopen. Er zijn veel bomen gekapt, helaas zijn er geen bomen van enig omvang blijven staan. Het hout en de takken zijn verwerkt in enorme rillen. Van sommige bomen zijn de stammen blijven staan om als "spechtenboom" dienst te doen. Het is nog maar de vraag of de spechten daar ook gebruik van zullen gaan maken omdat het gaat om laag afgezaagde stammen.

Het kappen is niet zonder reden (Tilly Kester)

Langs het pad naar de toekomstige brug ligt een prachtige dikke boom met een enorme holte waar je doorheen kunt kijken. Ik was een beetje bang dat, door het heen en weer rijden van de zware machines er maar weinig sneeuwkllokjes in het bos zouden overleven. Gelukkig valt dat nog mee, hoewel er ongetwijfeld een heleboel onder de rillen verdwenen zullen zijn. Ik schat dat er nog honderden over zijn. In de strook waar het pad naar de brug nog aangelegd moet worden staan echter nog heel veel sneeuwkllokjes. Gaan we die redden?

De sneeuwkllokjes overleven het wel (Tilly Kester)

Op maandag 8 maart jl liep ik weer in het Pastoorsbos en hoorde ik een specht roffelen. Ook andere vogels lieten zich luidkeels horen. Overigens ben ik benieuwd hoe het pastoorsbosje zich gaat ontwikkelen en zal ik er regelmatig een kijkje gaan nemen.

Ik ben ook langs het eilandje gelopen en het viel me op dat ook daar veel sneeuwkllokjes staan.

Wil je meer weten over het plan van het Pastoorsbos zie

http://www.zoetermeer.nl/inwoners/culturele-as_46749/item/realisatie-pastoorsbos-en-nicolaasbrug-begin-2016-van-start_86167.html

Helpende handen...

Monique Snoek

De zon scheen uitbundig op zaterdag 23 januari. De natuurtuin was oranje gekleurd door alle opvallende jassen van knotgroep 'Meer en Woud'. Met zo'n 25 personen werd er die dag flink gesnoeid en gezaagd. Op de vele voorhoofden waren wel wat zweetdruppels te zien. Het was die dag ook nagenoeg windstil en met een temperatuur van circa 13 graden zelfs warm te noemen. Het plan was om de natuurtuin wat meer 'open' te maken door middel van het wegzagen van (bijna)dood hout en daardoor wat meer licht en lucht te brengen in de plantvakken. Met de stormen van de afgelopen herfst en winter waren al heel wat takken van bomen en heesters afgebroken en naar beneden gezakt.

De knotploeg aan het werk (Tilly Kester)

Een grote, steeds schuiner hangende, vogelkers is weggezaagd. Twee essen zijn verwijderd met als gevolg meer ruimte en licht op de bodem. Op het schelpenpad richting Sawa is veel liguster en kornoelje weggehaald tussen de wilde appelbomen. Een bijna dode mispel is teruggezet, wie weet gaat hij nog uitlopen? Mocht dat niet het geval zijn dan heeft de mispel na zo'n 40 jaar toch goede diensten bewezen. Het stuk bos achter de container is ook nog aangepakt door enkele knotters, alle gebroken en verwaaide takken zijn afgezaagd en op een houtril gelegd. Zo'n houtril vormt weer een

prima schuilplaats voor dieren als insecten, muizen, egels, konijnen en zelfs een bunzing en hermelijntje zijn er waargenomen. Hard werken maakt hongerig natuurlijk..... De warme soep uit het 'Goulash-kanon', een grote pot gestookt op hout, werd dan ook met veel smaak genuttigd.

Goulashkanon (Tilly Kester)

Maar dit was nog niet alles: op dinsdag 2 februari kwam een deel van de knotgroep wederom helpen op het griend. Ieder jaar wordt 1/4 deel van het griend geknot, dit jaar alweer voor de 9e keer (!) met de hulp van de knotgroep. Wederom hadden we geluk met het weer, en met zo'n 12 man (en vrouw) werd ook deze klus weer geklaard. Hartelijk dank knotters! Jullie hulp is onmisbaar op de natuurtuin.

Ook heeft de natuurtuin dit jaar voor het eerst meegedaan aan de landelijke vrijwilligersactie van het Oranje Fonds: NL Doet.

Op zaterdag 12 maart waren de weergoden ons voor de 3e keer goedgezind. Het was een prachtige zonnige dag! Beter konden we het niet treffen. Na een welkomstwoord van Ep Booneman, voorzitter van de stichting 'Vrienden van de Natuur- en Landschappentuin', heb ik het ophaalbruggetje bij de ingang naar beneden laten zakken om de natuurtuin weer open te stellen voor bezoekers. De winterrust is voorbij... lang leve de lente!

De opkomst was groot en zeer divers. Deelnemers van jong tot oud stroopten de mouwen op. Met ruim 30 personen zijn verschillende klussen aangepakt: brakwaterschelpen afkomstig uit het waddengebied werden op de paden uitgereden, met behulp van een aantal slootharken is er afgevallen blad uit de sloot rondom het poldertje gehaald. En op het griend zijn er zaailingen van onder meer kornoelje, bramen en bosrank verwijderd. Ook deze keer deed het 'Goulash-kanon' weer goede dienst. Ook nu weer kunnen we terug kijken op een zeer geslaagde en gezellige dag!

De tuin is weer open (Tilly Kester)

De landelijke vlinderdag op zaterdag 5 maart in Wageningen

Johan Vos

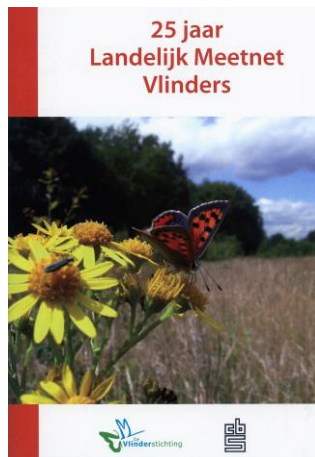
Een bezoek aan de vlinderdag veroorzaakt bij mij ieder jaar weer het ultieme lentegevoel. Het vele vlindernieuws ondersteund door fraaie lente- en zomerbeelden is daar de oorzaak van.

Het was dit jaar voor veel projecten een jubileumjaar. Naast het 25-jarige bestaan van het landelijk vlindermeetnet was het vorig jaar ook 100 jaar geleden dat onze eigen grote vuurvlinder werd (her)ontdekt. Maar ook het pimperlblauwtje gaf reden tot vreugde: na uitgestorven te zijn werd deze soort 25 jaar terug in Nederland opnieuw geïntroduceerd. Tel daarbij op dat het

trekvlinderonderzoek in Nederland 75 jaar bestaat en dan lag het thema van deze landelijke dag voor de hand. Feest!

Het landelijk meetnet

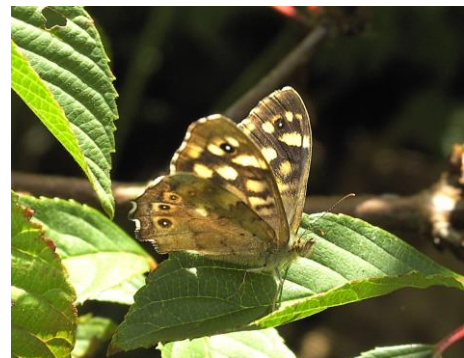
Het is bijna niet voor te stellen dat het 'Landelijk meetnet Vlinders' in 2015 25 jaar bestaat. In 1990 begonnen met 94 en sindsdien uitgegroeid tot bijna 800 routes over bijna het hele land verspreid. Het meetnet kent algemene routes en routes in gebieden waar zeldzame soorten voorkomen. Er hebben door de jaren heen ruim 1100 tellers meegedaan. 14 routes zijn 25 jaar onafgebroken geteld, in Zoetermeer is route V0154 (Westerpark) 23 jaar geteld. Elk jaar vanaf 1991, m.u.v. de jaren 2007 en 2008. In Zoetermeer wordt, weliswaar minder langdurig, ook nog een tweede route gelopen in het Buytenpark.

Het meetnet bevat inmiddels een schat aan informatie waardoor het mogelijk is om nauwkeurige uitspraken te doen over hoe de (dag)vlinders er in Nederland voorstaan. De vlinderstand is dit voorjaar dan ook

meerder malen in krantenartikelen en in 'Vroege vogels' besproken.

En wat blijkt? Als we de resultaten van 2015 vergelijken met die van 1992 is het beeld minder somber! Maatregelen ten behoeve van een aantal bedreigde soorten in natuurgebieden hebben blijkbaar succes gehad. Voorbeelden van soorten in de lift: Boswitje, Klaverblauwtje, Grote vuurvlinder en de in Zoetermeer voorkomende soorten: Bont zandoogje en Boomblauwtje.

Naast deze positieve geluiden zijn er natuurlijk ook soorten waar het helemaal niet goed mee gaat. Het gaat om soorten als Bruine eikenpage, Kleine heivlinder, Duinparelmoervlinder en de ook in Zoetermeer voorkomende soorten: Argusvlinder en Zwartsprietdikkopje.

Bont zandoogje (Marianne Ketting 2009).

Argusvlinder (Tilly Kester 2015)

De eerste kwam in de jaren '90 van de vorige eeuw nog redelijk algemeen voor in het Westerpark, het Zwartsprietdikkopje was in het Buytenpark en op allerlei braakliggende terreinen in de stad een zeer algemeen voorkomende soort. Naar de reden van de dramatische achteruitgang van de Argusvlinder wordt onderzoek gedaan. De Vlinderstichting heeft inmiddels een beschermingsplan argusvlinder opgesteld. In dat plan is aandacht voor bloemrijke slootranden, vlindervriendelijk beheer, agrarisch natuurbeheer, onderzoek naar de effecten van weer en klimaat op argusvlinderrupsen en kennisuitwisseling.

Wilt u de argusvlinder helpen?

Maak uw tuin vlindervriendelijk, help mee om het boerenland weer bloemrijk te maken, vraag advies om specifieke maatregelen te nemen ten behoeve van de Argusvlinder en geef vooral uw waarnemingen door.

Samenvattend kunnen we stellen dat het vlindermeetnet vrijwel alle kennis- en beleidsvragen kan beantwoorden of een belangrijk onderdeel van het antwoord is.

We wensen het meetnet nog een lang leven toe zodat we over 25 jaar kunnen terugkijken op 50 jaar vlindertellingen.

Libellenlezing.

Fred Reeder

De jaarlijkse natuurlezing, georganiseerd door KNNV, IVN en VWZ, in samenwerking met de gemeente Zoetermeer zal dit jaar plaats vinden op woensdag 16 maart 2016. Vanaf dit jaar zal het de Annet de Jong lezing gaan heten, om haar tomeloze inzet voor de natuur in Zoetermeer te gedenken. Omdat drie jaar geleden het libellenreservaat in Zoetermeer is geopend zal het onderwerp dit jaar libellen zijn.

Winfried kondigt de spreker aan (Fred Reeder)

Zo luidde de aankondiging van een boeiende avond over libellen in het bedrijfsrestaurant van het Stadhuis. Na een korte toelichting door Henk Lubberding waarom de lezingen voortaan Annet de Jong lezingen worden genoemd werd het woord gegeven aan Albert Vliegthart van de Vlinderstichting die in een krappe twee uur de toehoorders vertrouwd wist te maken met de levenscyclus en specifieke eigenschappen van libellen en juffers.

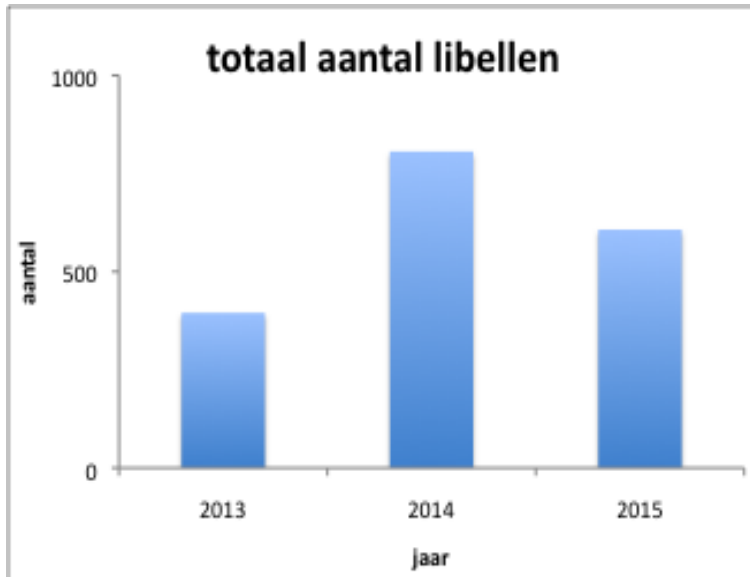
Hierop aansluitend werd een door Henk Lubberding en Winfried van Meerendonk opgesteld rapport over 3 jaar

libellen reservaat in Zoetermeer aan wethouder Paalvast van de gemeente Zoetermeer en mevr. Nancy Meier van het hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard overhandigd. Dit laatste vanwege de nauwe betrokkenheid van het hoogheemraadschap bij de totstandkoming van het libellenreservaat.

Na de pauze was het woord aan Henk Lubberding die op heldere wijze de resultaten van het monitoren in het libellenreservaat in Zoetermeer presenteerde en daarbij tevens fijntjes aangaf wat er nog aan wensen bestaat om het reservaat te vervolmaken. Dat laatste zal nog wel even op zich laten wachten.

Henk overhandigt het rapport aan de wethouder (Tilly Kester)

De avond werd afgesloten met een compilatie van video opnamen van libellen die resteerden uit het grote aantal opnamen dat indertijd gemaakt is voor de dvd "Zoetermeer, een stad vol leven, biodiversiteit van een groeikern". Deze dvd was ooit de droomwens van Annet. Na een dik jaar van voorbereiding kon deze dvd, vanwege het jaar van de biodiversiteit (2010) uiteindelijk geproduceerd worden. (meer over deze dvd zie onze website onder publicaties)

Hieronder in deze nieuwsbrief is een samenvatting van de presentatie van Henk Lubberding weergegeven.

Drie jaar libellenreservaat in Zoetermeer

Henk Lubberding Winfried van Meerendonk

Op 16 maart j.l. werd in de eerste Annet de Jong natuurlezing aandacht besteed aan de libellen die voorkomen in het stedelijk libellenreservaat van Zoetermeer. Vanaf de opening op 25 mei 2013 door wethouder Klaas Jan de Jong (KNNV Nieuwsbrief nr 3) is het libellenreservaat regelmatig geïnventariseerd (elke 2 weken, van april tot en met oktober) door vrijwilligers van KNNV, IVN en VWZ.

In totaal zijn er 18 soorten aangetroffen met de Grote roodoogjuffer (*Erythromma najas*) als meest frequente (518 keer), terwijl 2 soorten slechts een maal gespot werden: Tengere grasjuffer (*Ischnura pumilio*) en Platbuik (*Libellula depressa*). In de figuur staat het totaal aantal libellen per jaar weergegeven, waaruit blijkt dat 2014 het libellenrijkste jaar was, en in de tabel op blz 11 zijn de 18 waargenomen soorten met hun totale aantal.

Grote roodoogjuffers libellenreservaat (Fred Reeder)

De waargenomen soorten

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	aantal
Grote roodoogjuffer	<i>Erythromma najas</i>	518
Kleine roodoogjuffer	<i>Erythromma viridulum</i>	347
Lantaarntje	<i>Ischnura elegans</i>	271
Gewone oeverlibel	<i>Orthetrum cancellatum</i>	136
Variabele waterjuffer	<i>Coenagrion pulchellum</i>	116
Vroege glazenmaker	<i>Aeshna isoceles</i>	108
Houtpantserjuffer	<i>Lestes viridis</i>	94
Paardenbijter	<i>Aeshna mixta</i>	50
Steenrode heidelibel	<i>Sympetrum vulgatum</i>	34
Grote keizerlibel	<i>Anax imperator</i>	30
Viervlek	<i>Libellula quadrimaculata</i>	27
Bruinrode heidelibel	<i>Sympetrum striolatum</i>	27
Bloedrode heidelibel	<i>Sympetrum sanguineum</i>	22
Watersnuffel	<i>Enallagma cyathigerum</i>	20
Vuurjuffer	<i>Pyrrosoma nymphula</i>	3
Azuurwaterjuffer	<i>Coenagrion puella</i>	3
Tengere grasjuffer	<i>Ischnura pumilio</i>	1
Platbuik	<i>Libellula depressa</i>	1
Totaal		1808

In 2015 zijn eenmalig watermonsters genomen voor het bepalen van de waterkwaliteit.

pH	7,6 – 8,6	
geleidbaarheid	560 - 750	µS/cm
ammonium	0,05 – 0,16	mg/L
nitraat	<0,03	mg/L
fosfaat	0,3 – 0,5	mg/L
sulfaat	50 - 100	mg/L

Variabele waterjuffers libellen reservaat (Fred Reeder)

De pH is enigszins basisch, waarschijnlijk omdat de meting overdag in vol zonlicht is gedaan en de dan actieve fotosynthese door algen CO₂ aan het water onttrekt, hetgeen leidt tot een hogere pH. De geleidbaarheid, een maat voor opgeloste geladen verbindingen, is aan de hoge kant, maar lager dan die van de meeste Zoetermeerse oppervlaktewateren. Sulfaat- en fosfaationen dragen daar aan bij, en de rest is niet bekend, misschien een beetje zout en organische, geladen verbindingen. De identieke waarden voor de geleidbaarheid van de plassen Klei rechts en links en

Riet rechts en links suggereert dat de veronderstelde waterscheiding onder de bruggen niet meer functioneert.

Er is geen nitraat gevonden en de ammoniumgehaltenes - wat duidt op afbraak van organisch materiaal - zijn laag. Het fosfaatgehalte is aan de hoge kant (0,4 mg/L), maar vooral het sulfaatgehalte is zeer hoog (40 – 80 mg/L), wat in overeenstemming is met de andere Zoetermeerse oppervlaktewateren. In het westen van Nederland kan de sulfaatconcentratie in grondwater, afhankelijk van de locatie, variëren van 0-150 mg/L, maar meestal ligt deze tussen de 40-80 mg/L. Ook het sulfaatgehalte van drinkwater is daardoor ongeveer 50mg/L.

Bloedrode heidelibell libellen reservaat (Fred Reeder)

Het libellenreservaat ontwikkelt zich ook tot een mooi gebied voor andere organismen dan libellen. In het water zwemmen scholen voortjes en een jonge snoek.

Henk en Fred aan het "snoeken" (Winfried van Meerendonk)

Snoeken zijn roofvissen die op zicht vanuit een hinderlaag hun prooi verschalken. Dat lukt niet goed in troebel water, maar het water oogt vrij helder en deze jonge snoek gaat het zeker redden. Er waren ook genoeg waterplanten die meehelpten aan een betere waterkwaliteit omdat ze veel voedingsstoffen opnemen. Krabbenscheer (*Stratiotes aloides*), Gekroesd fonteinkruid (*Potamogeton crispus*) en Lidsteng (*Hippurus vulgaris*) doen het opvallend goed.

Stijve waterranonkel (*Ranunculus circinatus*) vormt een tapijt van bloemen boven het wateroppervlak van de riet- en biezentuin en het water aan de andere kant van het vlonderpad. Dit lijkt te duiden op een verbetering van de waterkwaliteit.

Krabbenscheer (Fred reeder)

Stijve waterranonkel en Waterlelie (Winfried van Meerendonk)

Ook op de oevers ontwikkelt zich een mooie flora, zoals Kattendoorn (*Ononis spinosa*) en Brede orchis (*Dactylorhiza majalis*).

Kattendoorn (Fred Reeder)

Het is de bedoeling dat de inventarisaties in de komende jaren worden voortgezet.

De bevindingen van drie jaar inventarisatie van het libellenreservaat zijn op 16 maart aangeboden aan wethouder Robin Paalvast en aan hoogheemraadschap Schieland.

Brede orchis (Fred Reeder)

Agenda van de plantenwerkgroep voor 2016

Datum	Tijd	Waar	Bijzonderheden
Zaterdag 26 maart	10.00	30.57.24	Voor restaurant de Sniep. Broekwegschouw 209
Zaterdag 9 april	10.00	30.58.41	Van der Hagenstraat Parkeerplaats Silverdome
Donderdag 21 april	18.30	30.57.52	Einde Florazoom – brug Floraplas
Zaterdag 30 april	n.t.b.	Floron: Muurplanten Delft.	Zie website Floron onder activiteiten
Donderdag 12 mei	19:00	30.47.55	Broekwegkade – fietspad (zie kaartje)
Zaterdag 28 mei	10.00	37.17.15	Dekkersport parkeerplaats
Donderdag 9 juni	19:00	30.57.22	Parkeerplaats Snowworld
Donderdag 23 juni	19:00	30.58.22	Hoek Willem Dreeslaan – Hugo de Grootweg
Zaterdag 9 juli	10.00	20.57.41	Bij Balijbrug Rokkeveenzijde fietspad parallel aan spoorbaan richting Den Haag volgen.
Donderdag 21 juli	19:00	30.57.34	Onderdoorgang Vlamingstraat - Dorpstraat
Donderdag 4 aug	19:00	30.58.31	De rotonde op hoek Marconistraat en Edisonstraat
Donderdag 18 aug	19:00	30.57.24	Publieksexcursie Stadshart Voor restaurant de Sniep. Broekwegschouw 209
Donderdag 1 sep	19.00	30.57.22	Parkeerplaats Snowworld
Zaterdag 17 sep	10.00	30.57.15	Muurplanten Bruggetje Pinaskade
Zaterdag 1 okt	10.00	30.56.35	Burgermeester Waaijer fietsbrug Westerpark
Zaterdag 15 okt	10.00	30.58.41	Van der Hagenstraat Parkeerplaats Silverdome
Extra			
Zaterdag 20 aug	Hele dag	Heemstede	Fietsexcursie Zuid Kennemerland olv Johan Deelname minimaal 4 personen
Woensdag ? juni	10.00	Fietspad 90	Volgt mail met exacte datum en plaats
Woensdag ? aug	10.00	Fietspad 90	Volgt mail met exacte datum en plaats

Plant van de maand april

De KNNV afd. Zoetermeer vraagt uw hulp bij het opsporen van opvallende wilde planten in Zoetermeer. Regelmatig belichten we een soort die op dat moment in bloei staat of dat spoedig gaat doen. Het gaat om in het wild levende plantensoorten, die wettelijke bescherming genieten. De Flora- en Faunawet verbiedt het plukken, uitgraven of vernielen van deze soorten. Als bekend is waar deze planten voorkomen kan er in het beheer beter rekening mee gehouden worden. Ook als deze planten in uw tuin staan, willen we dat graag weten.

Wilde Kievitsbloem. Deze bloem gezien? Geef het door!

De 'Wilde' kievitsbloem is een bolgewas uit de leliëfamilie met klokvormige paarsachtige wit geblokte bloemen. Een enkele keer komen er ook planten voor met geheel witte bloemen. Door zijn grasvormig blad vallen de planten vóór de bloei nauwelijks op. De Wilde kievitsbloem komt van nature voor in de drassige graslanden van Noordwest Overijssel, bij Zwolle en in de aangrenzende uiterwaarden bij het Zwarte water. Ongeveer tachtig procent van de Nederlandse populatie kievitsbloemen komt hier voor. De soort groeide hier vroeger zelfs zo talrijk dat de bloemen in ruikers werden verkocht. Van oudsher komt de kievitsbloem voor in gebieden die 's winters onder water staan. Daarbuiten komt de soort op enkele plaatsen als stinzenplant voor. Maar je kunt haar ook in tuinen en verwilderd aantreffen. Tegenwoordig is Wilde kievitsbloem in de meeste tuincentra gewoon te koop. Gekweekte planten vertonen opvallend vaak witte bloemen.

Wilde Kievitsbloem (*Fritillaria meleagris*)
(Johan Vos)

Met name in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw zijn de 'eitjes' (bolletjes) van de Wilde kievitsbloem in het openbaar groen in Zoetermeer op verschillende locaties geplant. De bloemen worden opvallend vaak door aardhommels bestoven. Na de bestuiving vormen zich relatief grote zaden die luchtholten bevatten en daardoor drijvend op het water nieuwe groeiplaatsen kunnen bereiken. Vooral het feit dat het acht jaar duurt voordat de plant zich uit zaad tot een bloeiende plant ontwikkelt maakt haar erg kwetsbaar. Ook grondverzet wil nog wel eens helpen bij de lokale verspreiding van de bolletjes.

De Wilde kievitsbloem is een van de eerste planten waarvoor in ons land wettelijke bescherming noodzakelijk was. In Zoetermeer is de soort 9 keer waargenomen op 6 verschillende groeiplaatsen. De meeste kans om de soort aan te treffen heeft u op grazige, redelijk natte plekken in groenstroken en parken. Wilde kievitsbloem kan zowel in de volle zon als in de (half)schaduw voorkomen op groeiplaatsen die pas na half juni gemaaid worden.

Weet u deze soort ergens in Zoetermeer te staan? Wij willen het graag weten. Wij vragen u uw waarnemingen graag met vindplaats (GPS-coördinaten of straat met huisnummer, park), het aantal exemplaren per groeiplaats, naam van de waarnemer, de datum van waarneming, zo mogelijk met foto te sturen naar: zoetermeer@knnv.nl.

Terugblik op het plantenonderzoek 2015

Johan Vos

Amerikaanse kruidkers (Johan Vos)

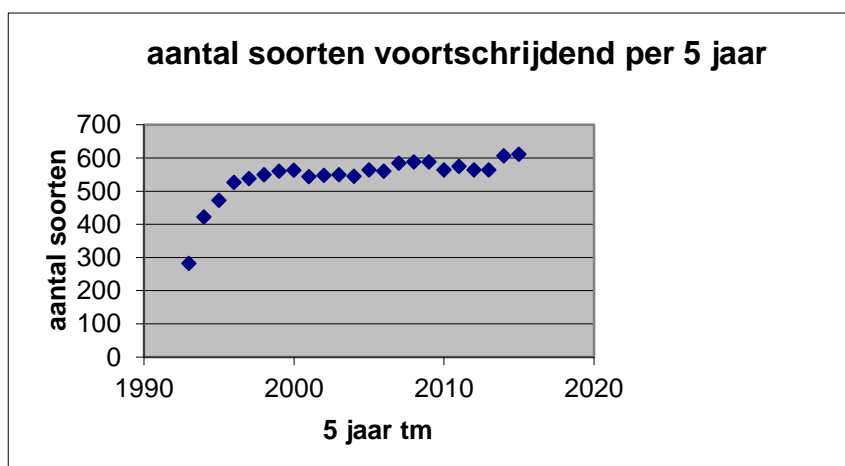
Onlangs heeft Wim de Liefde de 1648 plantenwaarnemingen van 2015 aan onze database kunnen toevoegen. 1578 waarnemingen waren afkomstig van Zoetermeers grondgebied en 70 van het land van biologische kaas- en natuurboerderij 'De Vierhuizen', gemeente Zoeterwoude, net buiten Zoetermeer. Dit brengt het totaal aantal waarnemingen op **34326**.

Totaal telt de Zoetermeerse database nu 781 plantensoorten wat ongeveer de helft van de Nederlandse flora is. Door de jaren heen is ook een aantal van deze soorten weer uit Zoetermeer vertrokken. In deze Nieuwsbrief doen we regelmatig een oproep om vooral ook uit te kijken naar deze vluchtelingen. Een betere maat om de botanische diversiteit aan te geven is het aantal soorten dat de afgelopen 5 jaar is waargenomen in ogenschouw te nemen.

Voor de periode 2010 – 2015 zijn dat er 611.

In onderstaande figuur zien we dat dit aantal al jaren vrij stabiel is.

Daarbij dient aangetekend te worden dat we jaarlijks gedurende het groeiseizoen zo'n 1200 – 1400 waarnemingen doen.

Blauw walstro (Marco Dofferhof)

Uiteraard hebben we vorig jaar ook weer nieuwe soorten ontdekt.

Voorbeelden van nieuwkomers zijn: Waterteunisbloem (*Ludwigia grandiflora*), Amerikaanse kruidkers (*Lepidium virginicum*), Aziatische veldkers (*Cardamine hamiltonii*) en Blauw walstro (*Sherardia arvensis*). Bij het plantenonderzoek in de natuurtuin ontdekten we Eenbloemig parelgras (*Melica uniflora*), een soort die we waarschijnlijk heel lang over het hoofd hebben gezien.

Ook op Waarneming.nl worden regelmatig vondsten gemeld van nieuwe of opvallende soorten in en rondom Zoetermeer. Zo blijkt het Balijbos, net buiten Zoetermeer, niet alleen rijk te zijn aan allerlei bijzondere paddenstoelen, ook relatief zeldzame varensoorten weten dit gebied moeiteloos te vinden.

Verder was vorig jaar ook het jaar dat we een nieuwe soort (voor de Nederlandse flora) hebben ontdekt. Het gaat om een fijnstraal met de naam: *Conyza daveauana*.

Hieronder de reactie van Ton Denters op deze nieuwe aanwinst:

Conyza daveauana (Tilly Kester)

Conyza daveauana wijkt dusdanig sterk af van *C. sumatrensis* (Hoge fijnstraal) dat het voor mij onmogelijk dezelfde soort kon betreffen. In de Randstad is de soort minimaal lokaal flink ingeburgerd met grote(re) aantallen in Amsterdam (in West vele 100den, mogelijk enkele 1000den), Haarlem, Leiden, Den Haag en Zoetermeer (meldingen van Johan Vos). Enkele vondsten heb ik op waarneming.nl gezet. Het zou me niet verbazen als de hele ZW-stedelijke regio de soort herbergt.

Inmiddels is het plantenseizoen 2016 weer van start gegaan.

Liefhebbers van de wilde flora zijn van harte welkom om

eens mee te lopen met de plantenwerkgroep. Het verplicht u tot niets.

Inlichtingen bij Joke de Ridder 079-3616973.

Tenslotte

Fred Reeder

Aan de hoeveelheid verschillende onderwerpen waaraan deze nieuwsbrief rijk is valt weinig toe te voegen. Buiten is het nog niet echt voorjaar. De weidevogels zijn nog niet of nauwelijks aan het nestelen, Klein en Groot hoefblad staan nog maar net in bloei. Het is maar te hopen dat deze nieuwsbrief toch een beetje lente gevoel geeft. Op onze website vindt u de meest actuele informatie van de activiteiten van de planten- en de paddenstoelenwerkgroep. Inderdaad zoals Johan al memoreert de moeite waard om eens mee te lopen. En overpeins dan eens het onderstaande.

Natuur is het hart van een stad

dat moet kloppen.

Zorgvuldig moet worden verzorgd en beheerd.

Gereanimeerd

mocht ze dreigen te stoppen. (M.)

Samenstelling: Johan Vos en Fred Reeder

Lay-out : Fred Reeder

Volgende Nieuwsbrief

De volgende nieuwsbrief zal de eerste helft van mei 2016 verschijnen.

Kopij van de leden voor de nieuwsbrief **voor 01 Mei** richten aan het e-mail adres van Fred Reeder.

Reacties op deze nieuwsbrief gaarne via e-mail richten aan de KNNV Zoetermeer.